

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ	การประเมินความพร้อมโครงการจัดการ กลุ่มน่านตอนบน ระยะเริ่มต้นโครงการ: กรณีศึกษา พื้นที่จัดการต้นน้ำสบสาย อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
ชื่อผู้เขียน	นายสังคม หาญวงศ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ	รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวิวัฒน์ ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ลีสุวรรณ กรรมการ อาจารย์ประสาน ตั้งสิกบุตร กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินความพร้อมโครงการจัดการกลุ่มน่านตอนบนกรณีศึกษาพื้นที่จัดการต้นน้ำสบสายและ 2) ศึกษาเงื่อนไขของความพร้อมโครงการจัดการกลุ่มน่านตอนบนพื้นที่จัดการต้นน้ำสบสาย ในระยะเริ่มต้นโครงการ ซึ่งพื้นที่โครงการอยู่ในเขตอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

การศึกษาใช้การประเมินรูปแบบซิปปี (CIPP Model) กับประชากร 3 กลุ่มคือ เจ้าหน้าที่โครงการสำนักงานใหญ่และหน่วยจัดการต้นน้ำสบสาย 25 คน ประชาชนพื้นที่โครงการ 7 หมู่บ้าน 2 ตำบล จำนวน 265 คน และเจ้าหน้าที่องค์กรและหน่วยงานราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ 20 คน รวมกลุ่มตัวอย่างศึกษา 310 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างทุกกลุ่มตัวอย่างศึกษาเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วยประเด็นคำถามให้เลือกตอบและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ส่วนการวิเคราะห์ใช้สถิติร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อคิดเห็นปลายเปิดโดยเป็นค่าความถี่และร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่า

ด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ ความเป็นมาของนโยบาย และความจำเป็นในการดำเนินโครงการ มีการกำหนดโครงสร้างไว้ชัดเจน สภาพแวดล้อมพื้นที่โครงการจัดการรุ่มน้ำน่านพื้นที่จัดการต้นน้ำสบสาย มีปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความต้องการของชุมชน เหมาะสมที่ให้โครงการเข้าไปดำเนินการในระดับมาก

ด้านปัจจัยป้อน ปัจจัยภายใน พบว่า ความพร้อม ด้านวัตถุประสงค์ งบประมาณ บุคลากร ทรัพยากร อุปกรณ์ แผนการดำเนินงาน ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่สร้างความเป็นปึกแผ่นของแต่ละหน่วยงานซึ่งอยู่บนหลักการการสร้างความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ความเข้าใจนโยบาย และด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของ โครงการอยู่ในระดับที่เหมาะสมมากและมีศักยภาพที่ดำเนินโครงการระยะแรกนี้ได้ ด้านปัจจัยภายนอกพบว่ามีความพร้อมด้านจำนวนประชากรในพื้นที่โครงการ เกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรในพื้นที่โครงการ ไปรับจ้างทำงานต่างถิ่นฐานต่างจังหวัด เพื่อหาเงินจุนเจือครอบครัวตามสถานะเศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบัน แต่มีผลทางที่ดีต่อการดำเนินโครงการ เพราะการรูกพื้นที่ป่าเพื่อเปิดเป็นที่ทำกินน้อยลง แต่ทำให้จุดประสงค์ของโครงการที่จะลดการทิ้งถิ่นฐานของประชากรไม่บรรลุผล ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายโครงการของประชาชนมีน้อยกว่าองค์กรหน่วยงานอื่น ส่วนความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของประชาชน ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่โครงการ อยู่ระดับปานกลาง แต่ในระดับการร่วมบริหารจัดการมีน้อย

ด้านกระบวนการ พบว่า โครงการได้วางแผนดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์หลักและดำเนินกิจกรรมตามจุดประสงค์เร่งด่วน ซึ่งได้จัดทำเป็นปฏิทินดำเนินงานโครงการไว้ แต่ในการปฏิบัติงานในพื้นที่จัดการต้นน้ำสบสาย ในช่วงแรกไม่ค่อยประสบผลความสำเร็จ จึงมีการยืดหยุ่นในยุทธวิธี ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมและเป็นการพยายามที่ทำให้เกิดการพัฒนา ภายใต้รูปแบบที่ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ จึงทำให้ระยะแรกของโครงการ ต้องใช้เวลาอย่างน้อย 2 ปีที่เป็นการเตรียมความพร้อมชุมชน เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อแนวปฏิบัติของโครงการ และเริ่มเข้าใจการมีส่วนร่วมได้ในช่วงปลายของการดำเนินงานระยะที่ 1 ซึ่งเจ้าหน้าที่และผู้ประสานงานชุมชนใช้กลยุทธ์เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และยังมีปัญหาด้านประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ ขาดผู้ชำนาญการเฉพาะด้านของหน่วยงานโครงการ มีความล่าช้าในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และการสำรวจข้อมูลพื้นฐานยังไม่สมบูรณ์ จึงมีความพร้อมระดับปานกลาง

ความเป็นไปได้ของผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการระยะเริ่มต้น ทั้งการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน การพัฒนาป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การพัฒนาองค์กรชุมชนแบบยั่งยืนพึ่งพาตนเองได้ และการพัฒนาที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ

ได้รับผลประโยชน์สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมนั้น พบว่า การดำเนินการตั้งแต่เริ่มโครงการมีปัญหา ด้านเงื่อนไขของความพร้อมด้านความเข้าใจต่อแนวทางการดำเนินโครงการโดยชุมชนมีส่วนร่วม ปัญหาความความต้องการของชุมชน ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ต้องใช้เวลาปรับกลยุทธ์ โดยอาศัยเงื่อนไข ด้านแรงจูงใจ และด้านเวลา เข้ามาร่วมดำเนินงาน ซึ่งด้านแรงจูงใจใช้วิธีการสร้างความพอใจให้ กับชุมชน เช่น ช่วยแก้ปัญหาที่คิณที่ทำกิน อาชีพเสริมรายได้ การเกษตร การจัดการทรัพยากรน้ำ เมื่อกิจกรรมลงสู่ชุมชนได้ผลแล้ว จึงทำให้การมีส่วนร่วมเริ่มดีขึ้น และโครงการยอมรับว่าในส่วน ของปัจจัยป้อนด้านแผนงาน กิจกรรมที่นำเข้าสู่โครงการบางอย่างนั้นไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ และความต้องการของชุมชน ทำให้ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนมาก และเริ่มบรรลุผลได้ เมื่อ สามารถสร้างองค์กรเครือข่ายชุมชนขึ้นมาเป็นกลไกในการดำเนินการนำร่อง โดยมีเจ้าหน้าที่ โครงการคอยสนับสนุน ส่วนด้านระยะเวลาการดำเนินโครงการระยะแรกประเมินว่าน้อยไป การดำเนินงานจึงต้องมีความยืดหยุ่นและความอดทน เพราะได้รับผลสืบเนื่องมาจากอุปสรรค ปัญหาที่เกิดจากเงื่อนไขที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นเงื่อนไขความพร้อมจึงมีผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินโครงการในทุกขั้นตอนตามที่นำเสนอมาข้างต้น

ข้อสรุปการศึกษาครั้งนี้ สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ของกรม ป่าไม้หรือหน่วยงานอื่นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็คือ การศึกษา ข้อมูลสภาพแวดล้อม ความต้องการของชุมชน และเงื่อนไขที่เป็นปัญหา ด้านปัจจัยป้อน แผนงาน กระบวนการ ควรมีการเตรียมแผนงานที่ชัดเจน และการกำหนดยุทธวิธีที่เหมาะสมเพื่อสามารถ บริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพกว่าในระยะเริ่มต้นที่ยังไม่คล่องตัว และมีปัญหาด้านชุมชนชุมชน มีความเข้าใจด้านนโยบายและการมีส่วนร่วม จึงสอดคล้องกับมีปัญหาด้านเงื่อนไขความพร้อม ดังกล่าว ระยะเริ่มต้นโครงการจึงมีความพร้อมการดำเนินงานโดยภาพรวมในระดับปานกลาง และควรแก้ไขในส่วนเงื่อนไขที่มีผลกระทบกับการดำเนินงาน เพื่อนำไปปรับในส่วนของการ ดำเนินกิจกรรมโครงการให้เหมาะสม ตรงตามความต้องการของชุมชนและยุทธศาสตร์ของการ ดำเนินงานโครงการที่ได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะการพัฒนาแบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความ ยั่งยืน และพึ่งพาตนเองได้หลังจากที่โครงการนั้น ๆ จบสิ้นลงไปแล้ว

Independent Study Title	Readiness Evaluation of the Upper-Nan Watershed Management Project at Its Early Stage : A Case Study of the Sob-Sai Watershed Management Area, Tha Wang Pha District, Nan Province	
Author	Mr.Sungkom Hanwong	
Master of Arts	Man and Environment Management	
Examining Committee	Assoc.Prof. Dr.Anurak Panyanuwat	Chairman
	Assoc.Prof. Dr.Chukiat Leesuwon	Member
	Lecturer Prasarn Tangsikabuth	Member

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to evaluate the readiness of the Upper-Nan Watershed Management project at early stage. 2) to study conditions of the readiness of the project in Tha Wang pha, Nan province. A case study of the Sob-sai Watershed management area

CIPP Model was used in this study. The sample group consisted of 310 people, with 25 the Upper-Nan Watershed management officers, 265 people in the project area from 7 villages 2 districts and 20 officers from related organizations. Questionnaires, multiple choices, and interview were used to collect data. The data were analyzed by using percentage, frequency distribution, and standard deviation. The results were as follows:

Some problems derived from the context of the project, the policy of project structure, environmental effect on natural resources or the environment. The needs of people in parallel with the principles had an effect on the project.

For input factors, this study was found that the readiness in holistic physical was in a suitable level but it was in a middle level for output factors.

Almost half of population in the project area were employees in other districts or provinces because of economic recession time. This situation had a good effect to the project in

decreasing the deforestation but the objective of immigration decreasing project in studied area did not success. The understanding in natural resources and environment and the participation between the population and organizations was also in middle level. In addition, the participation in management was quite a little.

For the processes, the project plans harmonized with main objectives. It urgently began to work towards over the objective set on project calendar. At first period it did not achieve properly so flexible tactics were used to develop the project with participation of local people. From this effect took at least 2 years for preparing the readiness with positive attitude. They gradually understood as they were taking part of the project during the end of the first period. The officers and co-ordinators used these tactics to achieve the objective. Nevertheless there were some problems with lack of experiences, skillful officers, delays of purchasing useful materials, and incomplete basic data surveying. So the readiness in the process was in middle level.

The expect result of the managing the process at the first period was found that the process since the beginning had problems with the conditions of understanding readiness to the method to manage the project and the communities needs. So the officials adapted their tactics on the conditioners of motivation, time and taking participation.

The motivation used was the method to satisfy communities. This helped to solve the communities problems. Besides, the communities participation increased after success in activities. And the time needed to manage the project at the first period was not suitable. So the project management had to be flexible and the project operators had to be patient.

Conditions of readiness had effects on the project in every step mentioned above. The summary of this study showed that the important factors affected the projects of the forest department and others concerning the natural resources and environmental management. This was caused lacking policy understanding and participation of communities. This effected the target of the managing process at the first period. Hence, the readiness of the process at the first period was in the middle level in holistic. The problems of the process had to improve. This project had to had the development in the form of participation communities to be sustainable and independent after the project had finished.